

ÖNCENZÚRA ÉS CANCEL CULTURE

A hallgatás spirálja a digitális korban

Tislér Ádám

doktorandusz

PTE BTK, Interdiszciplináris Doktori Iskola, Politikatudományi Program

ORCID 0009-0006-4709-8385

Dol:

10.15170/PSK.2023.04.01.02

Publikálva: 2023.08.31

Hivatkozás:

Tislér, Ádám (2023): Öncenzúra és cancel culture: A hallgatás spirálja a digitális korban. *Pólusok*, 4(1), 27-42.

Támogatói Információk:

-

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg - Nem Kereskedelmi - ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezelettek.

CC BY-NC-SA 4.0

Absztrakt

A cancel culture, vagy magyarul „az eltörlés kultúrája” az utóbbi évek egyik legtöbbször vitatott társadalmi jelensége a nyugati országokban. Az online térben végig söprő boszorkányüldözések elől látszólag senki nem rejtőzhet el, ha valaha olyat tett, vagy mondott, ami a társadalmi igazságosságért küzdő csoportok szerint elfogadhatatlan, vagy kívül esik a politikai korrektség határain. Ezek a csoportok nem tűnnek semmiféle ellenvéleményt, dogmatikus módon foglalnak állást, a velük történő konstruktív vitára alig van lehetőség. De mégis mi lehet az oka, hogy ezek a csoportok ilyen sikeresen tudják álláspontjukat érvényesíteni a nyugati világban látszólag anélkül, hogy ellenvéleménybe ütköznének?

Kulcsszavak: cancel culture, eltörléskultúra, politikai korrektség, csend spirálja, véleménynyilvánítás

Bevezetés: A hallgatás spirálja elmélet

Egyes közösségek, társadalmi csoportok hajlamosak elszigetelni, vagy akár kizárni azokat a tagokat, akik a közösség véleményével nem értenek egyet. Emiatt a közösség tagjait megnyilvánulásaik, véleményalkorásaik során az izolációtól való félelem fogja vezérelni, így, ha az általuk vélt többség véleményével nem értenek egyet, akkor inkább elhallgatják saját álláspontjukat, mintsem hangot adnának annak. Az elmélet alapján a közösségben uralkodó vélemény kialakulásában és/vagy annak érzékelésében fontos szerepet játszik a tömegmédia, mely hamis képzetet adhat a csoport tagjai számára a környezetükben élők többségének gondolatairól (Noelle-Neumann, 1974).

Ezt a jelenséget már az 1970-es években azonosította a német politológus, Elisabeth Noelle-Neumann, aki a spiral of silence, azaz a „hallgatás spirálja” nevet adta neki. Noelle-Neumann az 1965-ös nyugatnémet szövetségi választások alkalmával végzett közvélemény-kutatásokkal kapcsolatban lett figyelmes egy érdekes jelenségre: annak ellenére, hogy a pártok támogatottságában nem történt szignifikáns változás a választásokat megelőző hónapok során, ahogy közeledett a választások napja, egyre nagyobb különbség mutatkozott abban, hogy a választók kit látnak

esélyesebbnek. A közvélemény változása a „hajrában” kihatott a támogatottságra is, majd végül a választások eredménye is tükrözte. Noelle-Neumann úgy vélte, hogy a jelenség háttérében a szavazók szándékai és azok nyilvánosságának kapcsolata állhat. A nagyobb nyilvánosságot kapó szavazói szándék túlbecsüléshez vezet, míg a kisebb nyilvánossághoz jutót hajlamosak vagyunk alábecsülni és ezáltal a közvéleménynek az egyénre is van nyomása, nem csak a politikára. A tanulmány célja, hogy bemutassa az eltörléskultúra és Elizabeth Noelle-Neumann hallgatás spirálja elméletének összefüggéseit, valamint ezzel rávilágítson a közösségi médiában rejlő veszélyekre, melyek lehetővé teszik a közvélemény, és annak megbecsülésére tett erőfeszítések befolyását.

Az elmélet alapja

Noelle-Neumann elméletének alapjait a közvéleménykutatás területén szerzett tapasztalatai mellett más tudományterületek (elsősorban társadalomtudományok) elméletei mentén dolgozta ki, különös hangsúlyt fektetve a kommunikációtudomány, a (szociál)pszichológia és az antropológia kutatási eredményeire. A kutató kiemelt fontosságot tulajdonított például a csoportdinamikai kutatásoknak, melyekben antropológusok és szociálpszichológusok az emberek csoportjainak kohézióját vizsgálták. Keresve a választ arra a kérdésre, hogy mik azok az „erők, amelyek összetartják a csoportot, melyek biztosítják a folyamatosságát, illetve – ami Noelle-Neumann számára a legrelevánsabb volt – mi történik akkor, ha a csoport szabályait megszegik és ezáltal veszélybe kerül a csoport egysége. Itt fontos megemlíteni Margaret Mead 1930-as években publikált eredményeit, melyeket primitív törzsi közösségekben tett megfigyeléseire alapozott, valamint az 1960-as és 1970-es években végzett kutatások (Cartwright-Zander 1968; Ross, 1969; Haviland, 1977) eredményeiként leírt jelenségeket a deviáns egyedek csoporton kívüli száműzéséről, amikor a „csoport átrajzolja határait”. Ezek alátámasztani látszottak Noelle-Neumann (1991) izolációs félelemről alkotott elképzeléseit, melyekre további példákat talált primitív népcsoportokkal kapcsolatos kutatásokban, a szégyenbüntetés jogtörténeti példáiban és olyan vizsgálatokban, melyeknek középpontjában a pletyka állt.

Ezek a jelenségek azért tetten érhetők az emberiség története során – függetlenül attól, hogy az adott egyén csoportja mennyire számít civilizáltnak vagy primitívnek – mert az ember alapvetően egy szociális lény. A valahova tartozás szükségét már Abraham Maslow is kiemelt fontosságúnak tartotta szükségletelméleti kutatásaiban és így más alapvető szükségleteinkkel együtt – mint az éhség vagy a biztonság – a róla elnevezett Maslow-piramisban is megjelent. Szociális ingerek híján a legtöbb egyénben olyan pszichológiai folyamatok jelentkeznek, melyek hosszabb távon alvászavarhoz, depresszióhoz, vagy akár hallucinációkhoz is vezethetnek (Forsyth, 2010).

Egyik legalapvető szükségletünk tehát a csoportos vagy szociális közösség, melyben a kohéziót a közös értékek és célok megléte biztosítja. A kohézió az az erő, amely motiválja a csoport tagjait a csoportban való maradásra és a csoport céljainak elérése irányába tett erőfeszítésekre. Ez együtt jár bizonyos szintű elköteleződéssel a csoport iránt, segíti a csoporttal való azonosulás kialakulását, az egyén csoportidentitását, így pedig növelheti a csoport teljesítményét a közösen kitűzött célok elérésében (Paulus et al., 2012).

Ilyenformán az egyetértés az, amely garantálja a csoport fennmaradását, ha ez az alapvető feltétel nincs meg, akkor a csoport széthullik. Ez az egyetértés vagy konszenzus maga a közvélemény, mely a viselkedés különböző akár hétköznapiak tekinthető módozataiban is megmutatkozik, úgy, mint a divat vagy a szokások. Általánosságban elmondható, hogy az emberek által alkotott csoportban megfigyelhető jelenség, hogy a konszenzustól való eltérést, vagy más néven devianciát a csoport tagjai izolációval vagy kitaszítással büntetik (Noelle-Neumann, 1991). Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy ez egy több lépcsős folyamat, melynek elején a csoport tagjai még megpróbálják meggyőzni a deviáns egyedet, hogy térjen vissza a konszenzusos magatartáshoz. Amennyiben így nem járnak sikerrel, úgy a kirekesztéssel történő fenyegetés következik, majd pedig, amennyiben az egyén továbbra sem hajlandó változtatni deviáns magatartásán, a tényleges kiközösítés.

A fentiekből látszik, hogy közösségi lényként a szociális létünk mennyire meghatározó, így nehéz elképzelni nagyobb büntetést a kiközösítésnél, de a csoport kénytelen fenntartani a kohézióját biztosító konszenzust.

A modell alapvetései

A Noelle-Neumann által létrehozott modell a következő alapfeltevésekre épült:

1. A társadalom izolációval fenyegeti azokat az tagjait, akik a normáktól eltérő, deviáns viselkedést mutatnak.
2. Emiatt a fenyegetés miatt a társadalom tagjaiban kialakul egy folyamatos félelem az izolációtól.
3. Ez a félelem arra ösztönzi az egyént, hogy folyamatosan kövesse és próbálja megbecsülni a közvéleményt (ezt a jelenséget Noelle-Neumann kvázi-statisztikai érzéknek nevezte el).
4. Az egyén viselkedését és a véleménykifejtését ezek a becslések erősen befolyásolják.
5. Noelle-Neumann úgy vélte, hogy ez a négy alapfeltevés együttesen felelős a közvélemény formálódásáért (Noelle-Neumann, 1974).

Noelle-Neumann azonban hangsúlyozta, hogy az 1920-as évektől pluralisztikus ignoranciának nevezett jelenség – mely alatt azt a jelenséget értjük, hogy az egyének tévesen ítélik meg a körülöttük lévők vélekedését és úgy érzékelik, hogy mindenkivel ellentétes véleményen vannak (Angelusz, 2002) – miatt a közvélemény megbecsülése erősen torzulhat, mivel az két forrásból ered:

1. Az egyén saját közvetlen tapasztalatai, melyeket a környezetéből szerez,
2. illetve a tömegmédián keresztül közvetett megfigyeléseiből (Noelle-Neumann, 1974).

Mivel az utóbbi, nagyjából száz év során a tömegmédiá óriási változáson ment keresztül az új médiumok megjelenésétől kezdve a digitális forradalmon keresztül az internet és a közösségi média megjelenéséig, ezért úgy vélem, érdekesebb ez utóbbinak a közvéleményre és annak megbecsülésére gyakorolt hatásáról bővebben szót ejteni. Véleményem szerint ez elengedhetetlen ahhoz, hogy kontextusba tudjuk helyezni az online világban, különösen a közösségi médiában végbemenő történéseket.

A média szerepe

Noelle-Neumann elméletében a média, mint közvetítő közeg – részben Donsbach 1989-ben publikált eredményeire hivatkozva – kulcsfontosságú szerepet kapott a modern társadalmakat vizsgálva, hiszen annak pozíciója és hangneme komoly befolyásoló erővel bírhat az egyének által érzékelhető közvélemény alakulására. Ha ez, a média pozíciója és a közvélemény közötti különbség jelentős mértékűvé válik, akkor kialakulhat az úgynevezett „csendes többség”, melynek lényege, hogy a médián keresztül érzékelhető közvélemény nem tükrözi az egyének többségének valódi véleményét, akik viszont így nem merik felvállalni azt. Ez az összefüggés rávilágít a tömegmédiá közvéleményre gyakorolt erős befolyására és ezzel részben alá is támasztja a csend spirálja elméletét, hiszen – miután az egyén a médiára (is) hagyatkozik a közvélemény felmérésekor – elmondható, hogy az izolációs fenyegetés a média pozíciója alapján is létrejöhet. Fontos azonban, hogy ez csak abban az esetben fordulhat elő, ha az adott témával foglalkozik a tömegmédiá. Azonban, ha a téma nem jelenik meg a médiában, nem váltja ki az izolációs fenyegetést és izolációs félelmet (Noelle-Neumann, 1991).

A médiával kapcsolatban további érdekes eredmény, hogy amennyiben egy adott álláspont dominálja a médiát, akkor azt az egyén hajlamos túlbecsülni, ez pedig tovább csökkentheti az egyén nyilvános véleménykifejezési szándékát, ha a médiában hallottakkal merőben más állásponton van. Fontos továbbá azt is leszögezni, hogy abban az esetben, ha a média és az egyén által érzékelt közvélemény között érzékelhető különbség figyelhető meg, akkor soha nem a médiával szemben alakul ki az

elhallgatási spirál, az egyén a média által közvetített álláspontot fogja az általános vélekedésnek tekinteni (Uo. 1974).

Az elmélet sajátossága és annak kritikája

Az elmélet egyik érdekessége, hogy Noelle-Neumann nem teljes általánosságban alkalmazza elméletét a társadalomra. Identifikál ugyanis olyan egyéneket és csoportokat, akik szembemennek a modell alapvetéseivel, velük szemben úgymond hatástalan a csend spirálja. Ebbe a csoportba tartozik az úgynevezett keménymag (hardcore), ami alatt a német politológus az olyan elnyomott kisebbségeket érti, akiknek meggyőződésüket tekintve védekező álláspontot vettek fel és így extrém mértékben hajlamosak arra, hogy szót emeljenek álláspontjuk mellett. Ezeknek a csoportoknak sok esetben már nincsen veszíteni valója, így az izolációs fenyegetés és izolációs félelem nem befolyásolja megnyilvánulásaikat. Ebbe a kategóriába tartoznak még a Noelle-Neumann által csak „avant-garde-nak”, vagy előőrsnek nevezett csoportok, akik képesek arra, hogy új dinamikát vigyenek a társadalmi diskurzusba és így átfordítsák a közvéleményt (Uo., 1974).

Noelle-Neumann elmélete természetesen sok kritikát is kapott annak majdnem 5 évtizeddel ezelőtti megfogalmazása óta. Ezek közül a legtöbb a kutatás tudományos és kísérleti alapjait, a módszertant és illetve Noelle-Neumann következtetéseit érte. Sok kritika érte például Noelle-Neumann azon megállapítását, hogy az izolációs félelem kellőképpen elégségesnek bizonyul-e ahhoz, hogy az egyén tartózkodjon a véleménynyilvánítástól. Salmon és Neuwirth 1990-es, majd később Neuwirth 1995-ös kutatásában például sikerült olyan részleges körülményeket teremteni, melyben az egyének az izolációs félelem ellenére is hangot adtak ellenvéleményüknek (Salmon – Neuwirth, 1990; Neuwirth, 1995). Ezekkel viszont az volt a gond, hogy módszertani szempontból összehasonlíthatatlanok voltak Noelle-Neumann korábbi kísérleteivel, így az eredmények nem voltak alkalmasak annak megcáfolására (Scheufle – Moy, 2000).

További kritika érte azt a részét is az elméletnek, hogy a kísérleti bizonyítékok között Noelle-Neumann nagyban hagyatkozott Ash és Milgram konformitással kapcsolatos tesztjeire. Az ezzel kapcsolatos kritikák szerteágazóak, de legtöbb esetben a konformitás kísérletek alacsony kontrolláltságára, téves következtetéseire és azok kultúraspecifikus vonásaira igyekeznek rámutatni. A csend spirálja elmélettel összefüggésben pedig azt szokás kiemelni, hogy míg a konformitás kísérletek során általában az idő egy-egy pontján vizsgálták meg az egyéneket, addig a csend spirálja elmélet a közvéleményen alakulását, mint folyamatot kívánja leírni, így a konformitás kísérletek eredményei alkalmatlanok ennek alátámasztására (Uo., 2000).

A kritikák ellenére úgy vélem, hogy Noelle-Neumann lefektette az alapjait annak, hogy a csend spiráljának elmélete prioritást élvezzen a társadalomtudományokon belül. Különösen napjainkban, amikor az online térben

lévő rengeteg információ és az egyre inkább a közösségi médiába áttolódó interperszonális érintkezések érezhető hatást fejtenek ki arra, hogy miként vélekedünk a minket körülvevő világról. A csend spirálja elmélet áttekintése után vizsgáljuk meg a cancel culture fogalmát, mint az utóbbi évek társadalmainkra egyik legnagyobb befolyásoló erővel rendelkező jelenségére, hogy utána rávilágítsak azokra a lehetséges pontokra, amik mentén a tárgyalt jelenségek kapcsolódhatnak.

Cancel culture

Napjainkban a világ nyugati felének talán egyik legtöbbször idézett és leginkább vitatott társadalmi jelensége a cancel és a cancel culture. Habár a jelenségre még egyelőre nincsen helytálló magyar kifejezés vagy fordítás – talán az eltörlés kultúrája áll legközelebb ahhoz, hogy az angolszász nyelvterületen magával hordozott jelentéstartalmát visszatükrözze –, nagyjából úgy lehetne leírni, mint az ókori „osztrakiszmosz” modern megvalósulása, mely során a közösség tagjai kiközösítik azokat, akik a közösség normáival és véleményével nem megegyező állásponton vannak (Norris, 2020). Természetesen nem egy teljesen új jelenségről beszélünk, – elég csak a katolikus inkvizíció intézményre vagy akár a francia forradalom egy kevésbé fényes periódusára, a jakobinus terror időszakára gondolnunk – mely során a közösség tagjai kiközösítésnél akár komolyabb büntetéssel is sújthatták azokat, akik a közösség normáival és véleményével nem megegyező állásponton vannak (Uo., 2020).

Amikor azonban a mai modern megvalósulásáról beszélünk, akkor leginkább úgy fogalmazhatnánk, hogy az a gyakorlat, melynek során közszereplők és vállalatok támogatását megvonják (vagy bojkottálják azokat), miután olyat tettek vagy mondtak, amely kifogásolhatónak vagy sértőnek minősülhet a közösség, vagy annak egyes csoportjai normáival szemben (Lizza, 2020).

A cancel, mint a köznyelvben használatos kifejezés és annak kezdeti jelentése a fekete közösségekhez köthető, ideológiát tekintve az 1950-1960-as évek alapvetően baloldali/szélsőbaloldali mozgalmain alapszik, azonban eleinte mást jelentet, mint manapság. Elsősorban arra szólította fel az afrikai-amerikai közösség tagjait, hogy kollektíven elutasítsanak mindent és mindenkit, ami vagy aki negatív hatással lenne a közösségükre (Bond – Nelms, 2010). A kifejezés aztán az úgynevezett „Black Twitter” informális közösségeiben kezdett terjedni a 2010-es évek közepétől, majd a többi „hashtag-orientált” társadalmi igazságosságért küzdő mozgalom (social justice movements, #BlackLivesMatter, #MeToo) indulásával együtt jelent meg, hatalmas társadalmi hullámot elindítva, azzal a céllal, hogy a fennálló narratívákat megváltoztassák, többek között a szexuális zaklatás, a faji igazságtalanság, szexuális kisebbségeket illetően. A fennálló narratívák megváltoztatásával teljesen egybevágó szándékuk (egyfajta jól megfigyelhető elitellenességgel) az általuk privilegizálnak tekintett társadalmi csoportok – elsősorban a fehér, heteroszexuális, jó szocio-

ökonómiai státusszal rendelkező férfiak – ezen kiváltságaiktól való megfosztásuk, ezzel pedig újra szervezni a társadalmat (Romano, 2021).

A cancel culture azonban nem állt meg ott, hogy az említett közösségek helyzetén javítson, vagy az őket elnyomó diskurzust irányító elit bűnös tagjai elbukjanak. A cancel culture kritikusai (pl. Barack Obama, Nadine Strossen, Loretta Ross, Jordan B. Peterson) úgy látják, hogy olyan jelenséggé alakult, amelynek célja elhallgattatni mindenkit, aki nem osztja a véleményüket, vagy esetleg konstruktív vitát kezdeményezne bizonyos problémák kapcsán. Mindezen felül – elsősorban jobboldali – kritikusok úgy vélik, hogy amikor ilyen esetek a felszínre kerülnek, a hír rendkívül gyorsan képes terjedni a social media felületein, így a közösség bizonyos tagjai az adott illető teljes munkásságának „kulturális” bojkottjára buzdíthatnak, függetlenül attól, hogy amit tett vagy mondott összefüggésbe hozható-e azokkal. Ráadásul sok esetben a gyors terjedés miatt a pusztá megvádolás is elég a lavina elindításához, bármiféle bizonyíték vagy jogerős ítélet nélkül is, mely aztán a középkori boszorkányüldözéseket megelevenítő online „hadjárat” indul (Greenwald, 2021). Nem kell messzire mennünk az időben, hogy fel tudjunk idézni olyan múltbéli eseteket, melyek során a bíróság előtt derült ki, hogy a kezdeti vádak alapján elindított cancel nem állt stabil alapokon. A fentiek alapján továbbá felvetődhet az a kérdés is, hogy ezek a kiközösítések és nyilvános megaláztatások vajon valóban a közösség/társadalom többségének véleményét tükrözik-e, vagy – ahogy azt korábban Noelle-Neumann is megfogalmazta a csend spirálja elmélet kapcsán – csak egy hangos kisebbségét (esetleg egy kisebbségen belüli hangos kisebbségét).

Habár elsőre úgy tűnhet, hogy leginkább a politikai jobboldal esik áldozatul a cancel-nek, a jelenség politikai oldaltól független, mindkét oldalon vannak, akik magukat tekintik a jelenség áldozatának/célpontjának (Romano, 2021). Míg a cancel culture külföldön elsősorban a hatalom és a hatalommal rendelkező elit ellen felszólaló marginalizált rétegek fegyvereként jelent meg, itthon arról is lehet olvasni, hogy a hatalmon lévők eszközévé vált a velük egyet nem értőkkel szemben (Plankog, 2021).

A cancel culture jelenségének – ahogy azt láthattuk a fentiekből – óriási hátszelet ad az internet és az online szerveződő csoportok, a közösségi média platformjai, melyek lehetővé teszik földrajzi kötöttségek nélküli azonnaliság. A következőkben tételesen megvizsgáljuk azt, hogy a cancel culture jelensége hogyan vezethető vissza Noelle-Neumann csend spirálja elméletére.

Online megnyilvánuló izolációs fenyegetés és félelem

Ahogy azt korábban olvashattuk, Noelle-Neumann elméletének alapvető üzenete nem más, mint az a csoportdinamikai mechanizmus, hogy a közösség a deviáns egyéneket izolációval fenyegeti. Amikor ezekről az alapokról beszélünk, akkor fontos, hogy úgy tekintésünk az online terek és elsősorban a közösségi média felületeire

funkciójukban, mint afféle pseudo-közösségek. Itt újból megjelennek a korábban szóban forgó, primitív társadalmakban is megfigyelhető csoportdinamikai alapok, úgy, mint a csoport kohéziójának biztosítása céljából kialakult normák, a konszenzusra helyezett alapok, de ugyanakkor deviáns viselkedés esetén jelen van a csoport határainak átrajzolása, kiközösítés, szégyenbüntetések. A cancel culture ilyen szempontból vizsgálva a közösség nyílt fenyegetése mindenki számára, aki a normákkal ellentétes véleményt fogalmaz meg. Tekinthetjük egyfajta hadüzenetnek is, így elmondhatjuk, hogy a cancel jelensége „megtestesíti” az izolációs fenyegetést az egyén számára látható, kézzelfogható következmények (lejáratus, nyilvános megszégyenítés, karaktergyilkosság) formájában.

Az elmélet következő alaptétele, hogy emiatt a fenyegetés miatt a közösség tagjaiban kialakul egy folyamatos félelem az izolációtól, vagy jelen esetben magától a kirekesztéstől („cancel”). Napjainkban érzékelhető, elsősorban a nyugati országok eseményeit figyelemmel követve, hogy életüket pillanatok alatt tönkretevő eszközként tekintenek az eltörléskultúrára, rengeteg aggályt szülve, elsősorban a gyorsasága és a következményei miatt, nem beszélve arról, hogy nincsen kellően meghatározott társadalmi funkciója, ami miatt sokan, mint egy kiforratlan jelenségre tekintenek, amely több kárt okoz, mint amennyi hasznot hoz. A jelenség tisztázatlansága is nagyban hozzájárul a félelemhez, hiszen nem létezik olyan lista, ami minden „vétséget” tartalmazna, amiért kirekesztéssel büntethető az egyén, látszólag minden a közösségek ad hoc hozott döntésein múlik. Emiatt az emberek úgy érezhetik, hogy bármi vezethet ahhoz, hogy kirekesztés áldozatává váljanak (Haskell, 2021).

Ezt kiegészítve, érdemes visszatekinteni arra, hogy mit állított Noelle-Neumann a tömegmédiá szerepéről az izolációs félelem kialakulásában. A 21. század második évtizedében elmondhatjuk, hogy Noelle-Neumann modelljében a közösségi média átveszi a tömegmédiá szerepét, hasonló funkciókat betöltve. Itt is megjelennek azok a kulcsfontosságú befolyásoló erővel bíró elemek, mint a hangnem és pozíció, melyek a tömegmédiához hasonlóan izolációs félelmet generálhatnak, hiszen a közösségi média közvetítő közegként funkcionálva fontos szerepet játszik a közvélemény felbecsülésében.

A közvélemény folyamatos megbecsülése és annak hatása a viselkedésre

A csend spirálja elmélet alapfelvetései közül a harmadik lépésben a félelem arra ösztönzi az egyént, hogy az folyamatosan kövesse és próbálja felbecsülni a környezetében uralkodó véleményeket. Noelle-Neumann elméletének (1974) ezt a központi elemét kvázi-statisztikai érzéknek nevezte, melyet az egyének arra használnak, hogy folyamatosan figyeljék a környezetük vélekedését és a közvéleményt. Az így feltérképezett vélemények pedig befolyásolják a saját viselkedésüket vagy akár a véleménynyilvánításukat is. A közösségi média platformok korában azonban az

egyéneknek nem kell folyamatosan az extra kognitív kapacitást igénylő kvázi-statisztikai érzékre támaszkodniuk, nem kényszerülnek arra, hogy mindenkor monitorozzák a közvéleményt, hiszen helyette ott vannak a „készen kapott”, jól követhető like-ok, különböző reakciók emojik és egyéb beépített visszajelzésekben, valamint az esetek jelentős részében kommentek is elérhetőek, amiket olvasva az egyének fel tudják mérni a közösségük vélekedését egyes eseményekkel, személyekkel, hírekkel kapcsolatban (Porten-Cheé – Christiane, 2020).

Az elmélet alapjaként szolgáló modell következő eleme nem más, mint hogy az egyén viselkedését és a véleménykifejtését ezek a környezetből feltérképezett becslések erősen befolyásolják (Noelle-Neumann, 1974). A közösségi média platformjain reakciók, emote-ikonok formájában megszerzett információk hatására ugyancsak az egyén viselkedésének megváltozása következhet be. Talán az egyik legáltalánosabb esetben a személy, aki az általa érzékelt közvéleménnyel ellentétes állásponton van egészen egyszerűen tartózkodás a nyílt, online véleménynyilvánítástól, így kevésbé lesz aktív szereplője az online közösségnek, de ezzel elkerülheti a közösség ellenszenvének kivívását és az esetleges kiközösítést (Hayes – Matthes, 2014).

Egy másik, egyén viselkedését befolyásoló esetben előfordulhat, hogy öncenzúrát figyelhetünk meg a közösségi médiában. Ez a fogalom úgy írható le, hogy amikor egy adott személy tartva a közössége irányából az arra érkező reakcióktól, megváltoztatja vagy kitörli, esetekben közzé sem teszi a közösségi médiába megosztani kívánt véleményét. Teheti ezt állapotfrissítés, komment vagy személyes üzenet formájában is akár (Das – Kramer, 2013).

Ezeket az eseményeket a közösségi média mögött álló informatikai rendszerek regisztrálják, így nyomon követhetővé válik, hogy milyen nagyságrendben folyamodnak ehhez a felhasználók. Ezzel a módszerrel Das és Kramer 2013-as 3,9 milliós, angolnyelvű Facebook felhasználókból álló mintán végzett kutatásukban kimutatták, hogy a vizsgált minta 71%-a már alkalmazott öncenzúrát. A megvizsgált adatokból az látszik, hogy az emberek többen öncenzúrázzák magukat, ha a közönségüket nehéz meghatározni, illetve szintén többen cenzúráznak, ha az online kommunikációs tér relevanciája vagy aktualitása szűkebb (pl.: zártabb közösségi média csoportokban), így tehát a kommenteket például kevesebbet cenzúrázzák, mint a posztokat és az állapotfrissítéseket. Ez főleg abból fakadhat, hogy egy poszt esetében jóval nehezebb megállapítani a jövőbeli közönséget, akikhez eljut majd, ezzel szemben viszont a kommentekkel jóval precízebben lehatárolható a célközönség. Tehát eredményeik alapján megállapíthatjuk, hogy azokban az esetekben folyamodtak ehhez, amikor a feltételezett közönség véleményét nehezebb felbecsülni adott témában (Das – Kramer, 2013).

További kutatások is alátámasztják azt, hogy a felhasználók jelentős része alkalmazta már az öncenzúrát. Hampton és munkatársai 2014-ben végeztek egy felmérést annak kapcsán, hogy a közösségi média felhasználói mennyire vállalják fel

a véleményüket a Snowden lehallgatási botrányval kapcsolatban (Hampton et al., 2014). Eredményeik azt mutatták, hogy az általuk megkérdezettek többsége inkább személyesen vitatná meg a témát, és kevesebb, mint felük mutatott hajlandóságot arra, hogy posztoljon róla a közösségi média felületein. Ugyanakkor kihangsúlyozandó, hogy egy olyan témával kapcsolatban végeztek kutatást, ami a technológiai eszközökön keresztül lehallgatásokról szólt, így könnyen megeshet, hogy az egyének többek között azért is mutattak alacsonyabb hajlandóságot az online megosztására, mert tartottak attól, hogy esetlegesen őket is megfigyelhetik.

Ugyanakkor Hamptonék kutatása arra is rávilágított, hogy az emberek élőszóban is kevésbé vállalják fel a valódi véleményüket, abban az esetben, ha úgy érzékelik, egy-egy téma kapcsán a környezetükben a saját véleményükkel ellentétes álláspont az uralkodó. Kutatásukból az is kiderült, hogy a közösségi média felületei nem szolgálnak alternatívaként az élőszóban történő véleménykifejtésnek, ugyanis azok a felhasználók, akik élőszóban is inkább a saját véleményük elhallgatása mellett döntenek, az online térben is tartózkodni fognak véleményük megosztásától (Hampton et al., 2014).

A fenti két eshetőségen kívül az sem ritka, hogy az egyén inkább más alternatívát keres a véleményének megosztására és ezért zárt online csoportokban folytatja véleménykifejtését. Ezek lehetnek akár zártkörű Facebook-csoportok, melyekben hasonló gondolkodású/beállítottságú személyek osztják meg gondolataikat, de az is lehetséges, hogy más platformot keres az egyén, ahol úgy érzi, hogy kevésbé fenyegetik izolációval a véleménye felvállalása miatt. Ilyen alternatív platformnak tekinthetjük például a Reddit vagy a 4chan, amelyeken a felhasználók külön kategóriák szerint szűrhetnek rá fórumbeszélgetésekre a saját érdeklődési körüknek megfelelően, ahol hasonló érdeklődésű felhasználókkal oszthatják meg gondolataikat. A Facebook, Twitterrel és más hasonló közösségi média platformokkal ellentétben ezeken a felületeken a felhasználók saját személyazonosságuk felvállalása nélkül is kapcsolatba léphetnek másokkal, így az izoláció veszélye is jelentősen csökken számukra.

Sok felhasználó számára azonban a legkézenfekvőbb viselkedésforma az izolációs félelem elkerülésére, hogy egészen egyszerűen csak offline közösségekben, szűk körben személyesen vállalják fel a véleményüket, ahogy ezt az imént említett Hampton és munkatársai által végzett felmérés is alátámasztja. Ami ebben az esetben számunkra fontos lehet, hogy így a közösségi médiában tapasztalt vélemények és pozíciók még tovább torzulhatnak, hiszen a kommentelés elmulasztásával, „nem-kommenteléssel” is csak az ellentábor véleményének észlelését erősítheti.

Tehát a fentiek alapján elmondható, hogy ismerőseink és kívülálló, ismeretlen felhasználók véleményének folyamatos nyomon követhetősége és követése hatással lehet a saját véleményünk alakulására is. A gyakran elhangzó, olvasható üzenetek azt az érzést kelthetik a felhasználóban, hogy azok a tényleges többség véleményét tükrözik, így adott egyén saját véleményétől függően vagy hozzáidomul ezen

üzenetekhez és azok tartalmához, vagy pedig – ha saját véleményével ezek összeegyeztethetetlenek – akkor inkább elhallgatja azt, félve a közösségből történő kizárásától, izolációtól vagy az esetleges nyilvános megaláztatástól.

Noelle-Neumann végső következtetéseként úgy vélte, hogy ez a négy alapfelvetés együttesen felelős a közvélemény formálódásáért. A fent említett szakirodalmi példákkal igyekeztem egy jól érzékeltethető párhuzamot vonni a csend spirálja elmélet és az online térben, legfőképp a közösségi médiában végmenő társadalmi folyamatok között. Végső következtetésként pedig kijelenthetjük, hogy a csend spiráljának közösségi médiában is megjelenő modellje és annak felvetései együttesen hatással lehet a cancel culture jelenségének kialakulásához és annak működési mechanizmusához.

Amivel az elmélet nem számolt...

Vannak azonban olyan tényezők is az online világban, amikkel Noelle-Neumann annak idején még nem számolhatott, azonban ezek is erős hatással bírhatnak a közösségi média felhasználói által tapasztalt közvélemény alakítására. Ide tartozhatnak az online világban és azon belül is kifejezetten a közösségi médiákban elterjedt trollok. Az internetes trollok az Encyclopedia Britannica online elérhető felülete alapján általában olyan személyek, akik internetes platformokon próbálnak problémákat okozni olyan üzenetek közzétételével, amelyek miatt mások vitatkozni kezdenek, dühösek lesznek. Ők tehát sok esetben nem is a saját véleményüket igyekeznek megosztani a közösségi médiában, hanem egészen egyszerűen az ott lévő embertársaikat akarják hergelni megnyilvánulásaikkal.

A trollokon kívül természetesen vannak mások is, akik nem feltétlenül a saját véleményüket igyekeznek világgá kürtölni a világhálón. Ebbe a kategóriába tartoznak azok a felhasználók, akik hamis identitást felvéve, úgynevezett kamu-profil vagy profilokat létrehozva osztják meg gondolataikat, nézeteiket (Kareem – Bhaya, 2018). Annak, hogy valaki ilyen profilokat hozzon létre több oka is lehet. Lehetséges, hogy az adott illető csak nem meri felvállalni az őszinte véleményét, ennek hátterében többek között állhat a fentebb már hosszasan tárgyalt okok (izolációs félelem) egyike is, vagy akár a munkahely elvesztése, és egyéb retorziók. A kamu-profillal rendelkezők között találunk olyanokat is, akik például a saját meggyőződésük további súlykolására hoznak létre másik identitást is, hogy így az álláspontjukat még erősebbnek tüntessék fel, megpróbálva ezzel elnyomni vagy elrettenteni az ellenvéleményen lévőket (Wani et al., 2017).

A kamu-profilokkal rendelkező felhasználókon belül külön csoportot képeznek azok, akik fizetett kommentelés céljából hozzák létre a hamis identitásaikat. Esetükben ez lehet egy kis keresetkiegészítés is, például egy-egy politikai párt narratívájának megfelelő üzenetek terjesztése formájában, de vannak egészen strukturált módon megszervezett dezinformációs csoportok, akiket direkt azzal a céllal hoztak

létre, hogy többek között közösségi média platformokon végzett átlagosnak tűnő tevékenységükkel (kommentelés, megosztás, posztolás stb.) megzavarják a közösség felhasználóit (Himelein-Wachowiak et al., 2021).

Ezt a felvetést alátámasztandó, születtek olyan kutatások (Houston et al., 2011; Koutamanis et al., 2015; Clementson, 2019), melyek fókuszában az állt, hogy a kommenteknek ténylegesen van-e ilyen befolyásoló ereje, valóban hatnak-e a felhasználók viselkedésére, gondolkodására, és ilyenformán megéri-e kamu-profilokat létrehozva a saját igazukat, vagy az általunk propagált narratívát többszörösen világgyá kürtölni. Dutceac Segesten és munkatársai 2020-ban azt vizsgálták, hogy miként befolyásolja a közösségi média felhasználóinak online tevékenységét, ha bizonyos hírek alatt nekik tetsző vagy az álláspontjukkal ellentétes hozzászólásokat olvasnak. Eredményeik azt mutatták, hogy amennyiben egy-egy hír alatt az ellenvélemények vannak többségben, úgy bár az egyén vizuális figyelmét a kommentszekcióra irányítja, de magát a hír vagy posztot kisebb valószínűséggel fogja megosztani. Továbbá azt is kimutatták, hogy a könnyű témákkal (popkultúra, szórakozás stb.) ellentétben a nehezebb ügyekkel foglalkozó (politikai, gazdasági) posztok alatt olvasható ellenvélemények eltántorítják a felhasználót attól, hogy figyelmét a kommentekre fordítsa (Dutceac Segesten et al., 2022).

A hamis profilokon kívül az álhírek is komoly próbatétel elé állíthatják a közösségi média felhasználóit, ezek a tartalmak ugyanis szándékosan manipulálva vannak annak érdekében, hogy összezavarják az egyéneket, elbizonytalanítsák őket az igazságtól vagy megerősítsék bennük a tévképzeteiket. A „fake news” sok nemzet „soft power” eszközként is igyekszik bevetni a saját presztízse növelésére, vagy akár a versenytársai és ellenfelei lejáratására, de mára már valósággal új frontot nyitott a háborúban is (Surowiec, 2017).

Azt, hogy a kamu-profilok és az általuk terjesztett információk témája mennyire komoly, mi sem mutatja jobban, mint, hogy kiberbiztonsággal foglalkozó szakemberek már olyan módszerek kifejlesztésén dolgoznak, melyekkel szinte teljes mértékben visszاسzoríthatóvá tennék a dezinformációs céllal létrehozott felhasználókat (Voitovych et al., 2022). Ha arról beszélünk, hogy milyen tényezők lehetnek hatással a közösségi média felhasználói által érzékelt közvéleményre fontos megemlíteni az olyan félreértelmezhető online megnyilvánulásokat (szarkazmus, irónia, cinizmus) és egyéb nyelvi és kifejezésbeli sajátosságokat is, melyek gondot jelenthetnek a küldő fél valódi szándékának megértése során. A szarkasztikus komment vagy poszt írója általában éppen az ellenkezőjét gondolja annak, amit szó szerint leírt. Ezt sokszor még élő szóban sem könnyű detektálni, de az online térben még azok a segítségnyújtó részletek is, mint például a hangsúly és az artikuláció hiányoznak, emiatt sokan szó szerint értelmezhetik a leírtakat, így tévesen értelmezik az üzenetet (Keivanlou-Shahrestanaki et al., 2022).

Hasonló közösségi média specifikus tényezőnek tekinthetjük az úgynevezett buborék-effektust és az echo chambernek (visszhang kamra) nevezett jelenséget

erősítő algoritmusokat. Ezek alatt azt értjük, amikor a közösségi média platform mögött működő rendszerek igyekeznek a felhasználók felmért igényeihez igazítani a számukra megjelenített tartalmakat. Ezek alapján tehát a platform limitálja azokat a tartalmakat, amikkel találkozhatunk, kiválogatva a mi nézeteinkhez, értékrendünkhöz és érdeklődési körünkhöz közelebb álló posztokat, híreket, fizetett tartalmakat. Ez a folyamat erősen aggályos, hiszen ezáltal előfordulhat, hogy a platform teljesen elszigetel minket a nekünk nem tetsző tartalmaktól, ezzel csökkentve a kritikus gondolkodásra való törekvés és így a konstruktív vita lehetőségét is, azt a hamis képzetet keltve az egyénben, hogy környezete teljes mértékben osztja az ő gondolatait, hiszen láthatóan nincsenek ellenvélemények. Ez a folyamat végül hozzájárulhat a teljes társadalmakon végighúzó extrém polarizáció elmélyüléséhez, amiben különböző nézeteket valló emberek csoportjai javarészt csak a saját véleményükkel találkoznak (Kitchens – Gray, 2020).

Ezzel kapcsolatos aggályainak a brit székhelyű Reuters Institute for the Study of Journalism is hangot adott egy 2022-es tanulmányában. A Ross Arguedas és munkatársai által jegyzett cikkben Dutceac Segestenékhoz hasonlóan ők is kiemelik, hogy a kialakult buborékok és echo chamberok hozzájárulhatnak a felhasználók nézeteinek nagyfokú polarizálódásához. Hozzáteszik, hogy sok esetben ezek az online térben terjedő nézetek tudományosan megcáfолásra kerültek, vagy bizonyítva van az ellenkezőjük, nem ritkán konspirációs teóriák (laposföld-hívők, oltásellenesek, klímaváltozás tagadók stb.). Felhívják arra is a figyelmet arra, amiről már korábban szót ejtettünk, hogy a közösségi média lehetőséget biztosít a kisebbségeknek, hogy kulcs szerepet játszanak a politikai és társadalmi viták alakulásában és a velük kapcsolatos döntések meghozatalában (Ross Arguedas et al., 2022).

Konklúzió

A közösségi média megjelenésével a marginalizált társadalmi csoportok, valamint az ő helyzetükön is javítani kívánó társadalmi igazságosságért küzdő mozgalmak és szervezetek új platformot kaptak, hogy minél szélesebb körben felhívják a figyelmet a társadalom szélére szorultak problémáira. Azonban amellett, hogy sikeresen ki tudták aknázni a közösségi média adta lehetőségeket agendájuk terjesztésére, rájöttek, hogy ezeket a platformokat mintegy fegyverként használva elhallgattathatnak bárkit, aki velük ellentétes véleményen van, vagy megpróbál velük érdemi vitát kezdeményezni megosztó társadalmi kérdésekben.

A „cancel”-től való félelem és a megosztó/népszerűtlen vélemények alternatív csatornákra történő kiszorítása miatt az átlagos közösségi média felhasználó számára látszólag akár úgy is tűnhet, hogy ellenvélemény nélkül a társadalom többségének álláspontja tükröződik ezáltal. A csoporthoz való tartozás szüksége és az izolációtól való félelem miatt – ahogyan az a fenti példákban is kirajzolódott – csökken az egyén hajlandósága arra, hogy ezzel a vélt többségi állásponttal szemben fogalmazzon meg

véleményt, így ez a virtuális ellenvélemény nélküliség csak tovább erősödik. Jelen tanulmányomban arra igyekeztem rávilágítani, hogy ez a folyamat erős párhuzamot mutat Elizabeth Noelle-Neumann csend spirálja elméletével.

Annak ellenére, hogy Noelle-Neumann modelljének megalkotásakor még senki nem hitte volna, hogy az emberiségre valaha a fenti példákhoz hasonló jelenségek és folyamatok fogják kifejteni a hatásukat, úgy vélem, hogy érdemes a modellt jelenkori kontextusba helyezni, adaptálni napjaink társadalmi kihívásaihoz. Ezt azért is tartom fontosnak, mert ezekből a fentiekből jól tükröződik, hogy a közösségi médiában számos olyan tényezővel találkozhatunk, melyek hamis képet adhatnak az egyénnek a közvéleményről, így torzítva a felbecsülést, ezzel pedig előidézve a hallgatás spirálját. Ez a vélt közvéleményen alapuló hallgatási spirál remek táptalajt biztosíthat az eltörléskultúrának és hasonló jelenségeknek. Ezek során bizonyos csoportok – a közösségi média adta lehetőségeket mintegy fegyverként használva – elérik a nekik nem tetsző, vagy az övékkel ellentétes vélemények elhallgattatását, ezzel gátat szabva a véleményütköztetésen alapuló konstruktív vitáknak, a társadalmi párbeszéd kialakulásának, de akár még az akadémiai világ objektivitásának is. Mindemellett hosszútávon a vélemények látszólagos heterogenizációját eredményezheti, azt az érzést keltve az emberekben, hogy az ellenvéleményükkel teljesen egyedül maradtak.

Irodalomjegyzék

- Angelusz Róbert (2002): Közvéleménykutatások és a pluralizmus ignoranciája. *Médiakutató*, 1-13.
- Bond-Nelms, Cheryl (2010): *Boycotts, movements and marches*. 2018. február 09. <https://bit.ly/45xCteZ>, utolsó hozzáférés 2023.03.22.
- Clementson, David E. (2019): How web comments affect perceptions of political interviews and journalistic control. *Political Psychology*, 40(4): 815-836.
- Das, Sauvik – Kramer, Adam (2013): Self-censorship on Facebook. In *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media* 7(1): 120–127. DOI: <https://doi.org/10.1609/icwsm.v7i1.14412>
- Donsbach, W. (1989): The challenge of the spiral-of-silence theory: theoretical implications and empirical evidences. *Communicare: Journal for Communication Sciences in Southern Africa*, 8(1): 5–16.
- Dutceac Segesten, Anamaria – Bossetta, Michael – Holmberg, Nils – Niehorster, Diederick (2022): The cueing power of comments on social media: how disagreement in Facebook comments affects user engagement with news. *Information, Communication & Society*, 25(8): 1115–1134. DOI: <https://doi.org/10.1080/1369118X.2020.1850836>
- Greenwald, Glenn (2021): The Journalistic Tattletale and Censorship Industry Suffers Several Well-Deserved Blows, 2021. február 07., <https://bit.ly/3P1NyiQ>, utolsó hozzáférés 2023.02.10.
- Hampton, Keith N. – Rainie, Lee – Lu, Weixu – Dwyer, Maria, Shin, Inyoung – Purcell, Kristen (2014): *Social media and the 'spiral of silence'*. PewResearchCenter
- Haskell, Samantha (2021): *Cancel culture: A qualitative analysis of the social media practice of canceling*. Boise State University.

- Hayes, Andrew F. – Matthes, Jörg (2014): Self-censorship, the spiral of silence, and contemporary political communication. *The Oxford Handbook of Political Communication*: 763–776. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199793471.013.31>
- Himelein-Wachowiak, McKenzie – Giorgi, Salvatore – Devoto, Amanda – Rahman, Muhammad – Ungar, Lyle – Schwartz, H. Andrew – Epstein, David H. – Leggio, Lorenzo – Curtis, Brenda. (2021): Bots and misinformation spread on social media: Implications for COVID-19. *Journal of medical Internet research*, 23(5): e26933., DOI: <https://doi.org/10.2196/26933>
- Houston, J. Brian – Hansen, Glenn. J. – Nisbett, Gwendelyn S. (2011): Influence of user comments on perceptions of media bias and third-person effect in online news. *Electronic News*, 5(2): 79–92.
- Kareem, Rafeef – Bhaya, Wesam. (2018): Fake profiles types of online social networks: a survey. *International Journal of Engineering & Technology*, 7(4.19): 919–925.
- Keivanlou-Shahrestanaki, Zahra – Kahani, Mohsen – Zarrinkalam, Fattane (2022): Interpreting sarcasm on social media using attention-based neural networks. *Knowledge-Based Systems*, 258, 109977. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.knosys.2022.109977>
- Kitchens, Brent – Johnson, Steven L. – Gray, Peter (2020): Understanding Echo Chambers and Filter Bubbles: The Impact of Social Media on Diversification and Partisan Shifts in News Consumption. *MIS quarterly*, 44(4). DOI: <https://doi.org/10.25300/MISQ/2020/16371>
- Koutamanis, Maria – Vossen, Helen – Valkenburg, Patt M. (2015): Adolescents' comments in social media: Why do adolescents receive negative feedback and who is most at risk? *Computers in Human Behavior*, 53: 486–494.
- Lizza, R. (2020): Americans tune in to 'cancel culture' — and don't like what they see, 2020. július 22. *Politico*, <https://bit.ly/3QJdwcd>, utolsó hozzáférés 2023.01.21.
- Neuwirth, Kurt Joseph (1995): *Testing the "spiral of silence" model: The case of Mexico*. The University of Wisconsin-Madison.
- Ng, Rin Jiamin (2021): *Cancel culture, discourse and epistemic progress*. Nanyang Technological University, Singapore.
- Noelle-Neumann, Elisabeth (1991): The theory of public opinion: The concept of the spiral of silence. *Annals of the International Communication Association*, 14(1): 256–287.
- Noelle-Neumann, Elisabeth (1974). The spiral of silence: a theory of public opinion. *Journal of Communication*, 24 (2): 43–51. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1974.tb00367.x>
- Norris, Pippa (2020): *Closed Minds? Is a 'Cancel Culture' Stifling Academic Freedom and Intellectual Debate in Political Science?* Harvard Kennedy School Faculty Research Working Paper Series. DOI: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3671026>
- Norris, Pippa (2021). Cancel culture: Myth or reality? *Political Studies*, 71(1): 45–74. DOI: <https://doi.org/10.1177/003232172111037023>
- Paulus, Paul B. – Dzindolet, Mary – Kohn, Nicholas W. (2012): Collaborative creativity—Group creativity and team innovation. *Handbook of organizational creativity* 327–357. Academic Press DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-374714-3.00014-8>
- Petykó Márton (2013): Az internetes troll mint identitás kialakítása politikai blogok diskurzusaiban. *Magyar Nyelvőr*, 137(3): 274–314.
- Plankog: Nyugaton úgy hívják, „cancel culture”, Magyarországon meg úgy, átlagos hétköznapi, 2021. július 28. 444, <https://bit.ly/45hWztZ>, utolsó hozzáférés 2023.03.18.
- Porten-Cheé, Pablo – Eilders, Christiane (2020): The effects of likes on public opinion perception and personal opinion. *Communications*, 45(2): 223–239.
- Romano, Aja (2021): The second wave of “cancel culture”, 2021. május 05. VOX, <https://bit.ly/3QGvLz6>, utolsó hozzáférés 2023.03.18.

- Ross Arguedas, Amy – Robertson, Craig T. – Fletcher, Richard – Nielsen, Rasmus K. (2022): *Echo chambers, filter bubbles, and polarisation: A literature review*. 2022. január 19. <https://bit.ly/3s8OSYi>, utolsó hozzáférés 2023.04.10.
- Salmon, Charles T. – Neuwirth, Kurt Joseph (1990): Perceptions of opinion “climates” and willingness to discuss the issue of abortion. *Journalism Quarterly*, 67(3): 567–577. DOI: <https://doi.org/10.1177/107769909006700312>
- Scheufle, Dietram A. – Moy, Patricia (2000): Twenty-five years of the spiral of silence: A conceptual review and empirical outlook. *International Journal of Public Opinion Research*, 12(1): 3–28. DOI: <https://doi.org/10.1093/ijpor/12.1.3>
- Surowiec, Paweł (2017): Post-truth soft power: changing facets of propaganda, kompromat, and democracy. *Georgetown Journal of International Affairs*, 18(3): 21–27. DOI: <https://doi.org/10.1353/gia.2017.0033>
- Thiele, Martina (2021): Political correctness and Cancel Culture—a question of power! *Journalism Research*, 4(1): 50–57. DOI: <https://doi.org/10.1453/2569-152X-12021-11282-en>
- Voitovych, Olesia – Kupershteyn, Leonid – Holovenko, Vitalii (2022): Виявлення Фейкових Облікових Записів В Соціальних Мережах. *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»*, 2(18): 86–98. DOI: <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2022.18.8698>
- Wani, Mudasir Ahmad – Sofi, Muzafar Ahmad – Wani, Suheel Yousuf (2017): Why Fake Profiles: A study of Anomalous users in different categories of Online Social Networks. *International Journal of Engineering Technology Science and Research*, 4: 320–329.

SELF-CENSORSHIP AND CANCEL CULTURE

The spiral of silence in the digital age

Abstract

Cancel culture is one of the most debated social phenomena in Western countries in recent years. With witch-hunts sweeping across the online space, seemingly no one can hide if they have ever done or said something that groups fighting for social justice consider unacceptable or politically incorrect. These groups do not tolerate any dissent, they take a dogmatic stance and there is little to no room for constructive debates. But what is the reason why these groups are so successful in asserting their positions in the Western part of the World, apparently without any opposition?

Keywords: *cancel culture, political correctness, spiral of silence, expression of opinion, public opinion*